ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ
«УКРАЇНА»
ВІННИЦЬКИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра реабілітаційних технологій

Освітня програма «Соціальна робота»
Спеціальність: 231 «Соціальна робота»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»

«СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ЯКІ ПОЄДНУЮТЬ НАВЧАННЯ І РОБОТУ»

Здобувача освіти:
Сінька Андрія Олександрович

Науковий керівник:
д.пед.н., професор
Давиденко Ганна Віталіївна

Рецензент:
к.пед.н., доц. Коломієць Л.І.

Допущено до захисту рішенням реабілітаційних технологій
Протокол №10 від «20» травня 2026 р.
Завідувач кафедри _____ Башинська О.І.
(підпис)

Вінниця – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП…… 3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ЯКІ ПОЄДНУЮТЬ НАВЧАННЯ І РОБОТУ ……. 6
1.1 Сутність та зміст соціального супроводу в системі соціальної роботи …. 6
1.2 Особливості поєднання навчання і професійної діяльності здобувачами освіти ……...…... 16
1.3 Нормативно-правові засади соціального супроводу та підтримки здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу ……...….. 23
Висновки до 1 розділу……... 29
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТРЕБ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ЯКІ ПОЄДНУЮТЬ НАВЧАННЯ І РОБОТУ, ТА РОЗРОБКА ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ……...…..……. 31
2.1 Організація та методика емпіричного дослідження ……. 31
2.2 Аналіз результатів дослідження потреб здобувачів освіти Вінницького інституту Університету «Україна», які поєднують навчання і роботу …… 35
2.3 Обґрунтування змісту та розробка програми соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу …….……..….. 39
Висновки до 2 розділу……... 43
ВИСНОВКИ …….……. 46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….… 49
ДОДАТКИ ……..…….. 53

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена сучасними соціально-економічними трансформаціями, змінами на ринку праці, розвитком концепції навчання впродовж життя та зростанням потреби у безперервному професійному розвитку особистості. У сучасному суспільстві дедалі більше громадян поєднують професійну діяльність із навчанням у закладах вищої освіти з метою підвищення кваліфікації, здобуття нової спеціальності або розширення кар'єрних можливостей. Особливо поширеною така практика є серед здобувачів магістерського рівня освіти та осіб, які здобувають другу вищу освіту [18, с. 45–53; 24, с. 12–18].

Поєднання навчання і роботи створює сприятливі умови для професійного та особистісного розвитку, проте водночас супроводжується низкою труднощів. До них належать дефіцит часу, підвищене психоемоційне навантаження, необхідність одночасного виконання професійних, навчальних і сімейних обов'язків, труднощі адаптації до освітнього процесу та ризики професійного й емоційного вигорання [25, с. 95–103; 37, с. 41–52]. У таких умовах особливого значення набуває організація ефективного соціального супроводу здобувачів освіти, спрямованого на підтримку їхнього соціального благополуччя, забезпечення рівного доступу до освітніх можливостей та створення умов для успішного поєднання навчання і професійної діяльності [1, с. 115–124; 14, с. 87–95].

Важливим чинником актуалізації проблеми є поширення практик освіти дорослих та навчання впродовж життя, які сьогодні розглядаються як необхідна умова конкурентоспроможності особистості в умовах динамічних суспільних змін [24, с. 21–34; 39, с. 15–22]. Для значної частини дорослих здобувачів освіти навчання є складовою професійного розвитку, однак його успішність значною мірою залежить від наявності підтримувального освітнього середовища та ефективної системи соціального супроводу [29; 30].

Соціальний супровід у системі соціальної роботи розглядається як комплекс заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку

особистості, подолання труднощів, активізацію власних ресурсів людини та забезпечення її успішної соціальної адаптації [12, с. 24–31; 15, с. 46–58]. У закладах вищої освіти соціальний супровід може включати інформаційну, консультаційну, психологічну, адаптаційну та організаційну підтримку здобувачів освіти, які потребують додаткових ресурсів для успішного навчання [10; 11].

Теоретичні та практичні аспекти соціальної роботи висвітлено у працях О. В. Безпалько, А. Й. Капської, О. Л. Карамана, Т. В. Семигіної, І. М. Трубавіної та інших науковців [1, с. 34–48; 14, с. 12–29; 15, с. 18–34; 37, с. 24–39; 40, с. 15–27]. Питання соціальної підтримки в умовах суспільних трансформацій, цифровізації та сучасних викликів досліджуються у працях Г. В. Давиденко [5, с. 15–36; 6, с. 28–44; 8, с. 58–64]. Водночас проблема соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, залишається недостатньо дослідженою та потребує подальшого наукового осмислення і практичного вдосконалення.

Актуальність проблеми, її соціальна значущість та недостатній рівень наукової розробленості зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи: «Соціальний супровід здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу».

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування особливостей соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, дослідження їхніх потреб та розробка програми соціального супроводу для цієї категорії здобувачів освіти.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

1. Проаналізувати сутність соціального супроводу в системі соціальної роботи.
2. Охарактеризувати особливості поєднання навчання і професійної діяльності здобувачами освіти.
3. Дослідити нормативно-правові засади соціального супроводу та підтримки здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу.
4. Провести емпіричне дослідження потреб здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу.
5. Проаналізувати результати емпіричного дослідження.

6. Розробити програму соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу.

Об'єкт дослідження – процес соціальної підтримки здобувачів освіти у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи та механізми соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і трудову діяльність.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів: аналіз, синтез, узагальнення та систематизація наукової літератури; аналіз нормативно-правових документів; анкетування; методи кількісної та якісної обробки емпіричних даних; табличне та графічне представлення результатів дослідження.

Емпіричною базою дослідження визначено Вінницький інститут Університету «Україна». У дослідженні взяли участь 40 здобувачів і здобувачок освіти спеціальностей 053 «Психологія» та 231 «Соціальна робота», які навчаються на магістерському рівні вищої освіти або здобувають другу вищу освіту та одночасно здійснюють професійну діяльність.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання отриманих результатів для вдосконалення системи соціального супроводу здобувачів освіти у закладах вищої освіти, підвищення ефективності соціальної роботи з дорослими здобувачами освіти та впровадження розробленої програми соціального супроводу в діяльність закладів освіти.

Публікації. За результатами дослідження підготовлено наукову статтю на тему «Соціальний супровід здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу».

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить таблиці та рисунки, що відображають результати теоретичного й емпіричного дослідження.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ЯКІ ПОЄДНУЮТЬ НАВЧАННЯ І РОБОТУ

1.1 Сутність та зміст соціального супроводу в системі соціальної роботи

Соціальна робота як професійна діяльність спрямована на забезпечення соціального благополуччя людини, підтримку її життєдіяльності, захист прав і свобод, подолання складних життєвих обставин та створення умов для повноцінної участі в житті суспільства. Одним із важливих напрямів сучасної соціальної роботи є соціальний супровід, який розглядається як комплексна технологія підтримки особистості, сім'ї або соціальної групи з метою подолання труднощів та активізації власних ресурсів для вирішення життєвих проблем [1, с. 112–118; 12, с. 24–31].

Зростання ролі соціального супроводу обумовлене сучасними суспільними змінами, які характеризуються високою динамічністю соціальних процесів, цифровою трансформацією, економічною нестабільністю та необхідністю постійної адаптації людини до нових умов життя і професійної діяльності [6, с. 34–46; 18, с. 58–63]. У таких умовах соціальний супровід набуває особливого значення як механізм підтримки осіб, які потребують допомоги у подоланні соціальних, психологічних, інформаційних та організаційних труднощів.

У науковій літературі поняття «соціальний супровід» трактується по-різному залежно від специфіки цільової групи та сфери застосування. Більшість дослідників визначають його як тривалий процес професійної взаємодії між фахівцем соціальної роботи та отримувачем послуг, спрямований на підтримку особи, розвиток її потенціалу, сприяння соціальній адаптації та інтеграції у суспільство [14, с. 41–47; 37, с. 38–44].

На думку О. В. Безпалько, соціальний супровід є технологією соціальної роботи, що передбачає систематичну допомогу людині у вирішенні соціальних проблем, розвиток її самостійності та формування навичок ефективного функціонування у суспільстві [1, с. 120–126]. А. Й. Капська розглядає соціальний супровід як комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на створення умов

для подолання складних життєвих обставин та забезпечення соціального благополуччя особистості [15, с. 92–97]. Подібної позиції дотримується і Т. В. Семигіна, яка наголошує, що соціальний супровід має орієнтуватися не лише на вирішення наявних проблем, а й на розвиток ресурсів людини та підвищення її соціальної активності [37, с. 64–71].

Соціальний супровід базується на низці принципів, які визначають зміст і характер взаємодії між фахівцем та отримувачем соціальної підтримки. До таких принципів належать гуманізм, повага до гідності людини, індивідуальний підхід, конфіденційність, добровільність отримання послуг, партнерство та орієнтація на сильні сторони особистості [12, с. 48–53; 14, с. 65–72].

Узагальнення основних принципів соціального супроводу наведено в таблиці 1.1 «Основні принципи соціального супроводу» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні принципи соціального супроводу

Принцип	**Характеристика**
Гуманізм	Визнання цінності кожної людини та її права на підтримку
Добровільність	Надання послуг за згодою отримувача
Конфіденційність	Захист персональної інформації клієнта
Індивідуальний підхід	Урахування особливостей та потреб конкретної особи
Партнерство	Спільне визначення шляхів вирішення проблем
Комплексність	Поєднання різних видів соціальної підтримки
Орієнтація на ресурси	Орієнтація на ресурси

Джерело: складено автором на основі [1, с. 121–126; 12, с. 48–53; 37, с. 64–71].

Аналіз основних принципів соціального супроводу свідчить, що вони визначають не лише загальну етичну основу діяльності фахівця із соціальної

роботи, а й практичну логіку взаємодії з отримувачем підтримки. У роботі зі здобувачами освіти, які поєднують навчання і трудову діяльність, ці принципи набувають особливого значення, оскільки така категорія осіб часто перебуває в ситуації підвищеного навантаження, дефіциту часу, емоційного виснаження та необхідності одночасного виконання кількох соціальних ролей.

Принцип гуманізму є базовим для соціального супроводу, оскільки передбачає визнання цінності кожної людини, повагу до її гідності, права на освіту, працю, самореалізацію та підтримку. У контексті досліджуваної теми це означає, що здобувач освіти, який працює, не повинен розглядатися як «проблемний» або менш залучений до освітнього процесу. Навпаки, його життєвий і професійний досвід має враховуватися як важливий ресурс навчання, розвитку та професійного становлення. Такий підхід узгоджується із сучасним розумінням соціальної роботи як діяльності, спрямованої на підтримку гідності, автономії та соціальної активності людини [1, с. 112–118; 37, с. 64–71].

Принцип добровільності передбачає, що соціальний супровід має здійснюватися лише за згодою здобувача освіти та з урахуванням його готовності до взаємодії. Для дорослих здобувачів освіти, зокрема магістрантів і осіб, які здобувають другу вищу освіту, це є особливо важливим, адже вони мають сформований життєвий досвід, власну систему цінностей і самостійно визначають рівень потреби в підтримці. Соціальний супровід у такому випадку не повинен бути нав’язуванням допомоги, а має виступати як доступна можливість, якою здобувач освіти може скористатися у разі потреби [12, с. 48–53; 15, с. 92–97].

Принцип конфіденційності забезпечує довіру між здобувачем освіти та фахівцем, який здійснює супровід. Працюючі здобувачі освіти можуть звертатися по допомогу з питань психоемоційного виснаження, труднощів у навчанні, конфліктів між робочими і навчальними обов’язками, сімейного навантаження або професійного вигорання. Такі питання мають особистий характер, тому їх обговорення можливе лише за умови гарантування нерозголошення інформації. Недотримання конфіденційності може призвести до

втрати довіри, зниження готовності здобувачів освіти звертатися по допомогу та формального характеру всієї системи підтримки [10; 37, с. 78–85].

Принцип індивідуального підходу полягає в урахуванні конкретної життєвої ситуації, віку, професійного досвіду, сімейного стану, графіка роботи, рівня цифрової грамотності та освітніх потреб здобувача освіти. Для здобувачів, які поєднують навчання і роботу, універсальні форми підтримки часто є недостатніми, оскільки їхні труднощі можуть істотно відрізнятися. Одні потребують допомоги в адаптації до дистанційного навчання, інші — консультацій щодо організації часу, ще інші — психологічної підтримки через втому або емоційне виснаження. Саме тому соціальний супровід має будуватися на діагностиці індивідуальних потреб і гнучкому доборі форм допомоги [14, с. 41–47; 16, с. 58–64].

Принцип партнерства передбачає активну участь самого здобувача освіти у визначенні проблем, плануванні шляхів їх подолання та оцінюванні результатів супроводу. У сучасній соціальній роботі отримувач підтримки не розглядається як пасивний об’єкт допомоги, а є рівноправним учасником процесу. Для дорослих здобувачів освіти це особливо важливо, оскільки вони мають власний професійний досвід, сформовані навички прийняття рішень і здатність до відповідального вибору. Партнерська модель взаємодії дає можливість не лише надати допомогу, а й активізувати внутрішні ресурси людини [1, с. 132–137; 37, с. 64–71].

Принцип комплексності означає, що соціальний супровід не може обмежуватися лише одним видом допомоги. Проблеми працюючих здобувачів освіти зазвичай мають багатовимірний характер: вони одночасно пов’язані з навчальним навантаженням, робочим графіком, сімейними обов’язками, психоемоційним станом, цифровими навичками та потребою в гнучкій комунікації із закладом освіти. Тому ефективний соціальний супровід має поєднувати інформаційну, консультаційну, психологічну, організаційну та адаптаційну підтримку [11; 12, с. 24–31; 40, с. 86–92].

Принцип орієнтації на ресурси є надзвичайно важливим у роботі з дорослими здобувачами освіти. Його сутність полягає в тому, що фахівець

соціальної роботи має зосереджувати увагу не лише на проблемах людини, а й на її сильних сторонах, досвіді, мотивації, професійних уміннях і соціальних зв'язках. Для здобувачів освіти вікової категорії 45+, які навчаються на магістерському рівні або здобувають другу вищу освіту, значущими ресурсами є життєвий досвід, професійна компетентність, відповідальність, усвідомлена мотивація до навчання та прагнення до самореалізації. Саме ці ресурси можуть стати основою успішного поєднання навчання і роботи.

Особливе значення у контексті досліджуваної теми має принцип доступності. Він передбачає, що соціальний супровід має бути організований так, щоб здобувач освіти міг реально ним скористатися незалежно від графіка роботи, місця проживання, рівня цифрової грамотності чи інших обставин. У монографії Г. В. Давиденко «Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація» наголошується на важливості створення доступного цифрового середовища, яке забезпечує ширші можливості для участі людини в соціальному, освітньому та професійному житті [7, с. 28–44]. Для працюючих здобувачів освіти це означає необхідність розвитку онлайн-консультацій, електронних інформаційних ресурсів, дистанційних форм підтримки та зрозумілих каналів комунікації із закладом освіти.

Крім того, у працях Г. В. Давиденко акцентується увага на значенні інклюзивного та безбар'єрного підходу до організації соціальної взаємодії, що є важливим для формування підтримувального освітнього середовища [6, с. 44–57; 8, с. 58–64]. У контексті соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, безбар'єрність слід розуміти не лише як фізичну доступність, а й як організаційну, інформаційну, цифрову та комунікаційну відкритість закладу освіти для різних категорій здобувачів.

Отже, принципи соціального супроводу утворюють методологічну основу практичної діяльності фахівця соціальної роботи. Їх дотримання дозволяє забезпечити етичність, адресність, системність і результативність підтримки. Для здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, особливо важливими є принципи індивідуального підходу, партнерства, комплексності, доступності та орієнтації на ресурси особистості. Саме вони дають змогу побудувати

соціальний супровід не як формальну допомогу, а як ефективний механізм підтримки дорослого здобувача освіти в умовах поєднання професійної, навчальної та сімейної діяльності.

Важливою особливістю соціального супроводу є його комплексний характер. На відміну від разового консультування або надання окремої соціальної послуги, соціальний супровід передбачає тривалу взаємодію між фахівцем і клієнтом, систематичний моніторинг ситуації, координацію різних видів допомоги та оцінювання результатів проведеної роботи [10; 11].

У сучасній системі соціальної роботи соціальний супровід виконує низку важливих функцій. Він сприяє адаптації людини до нових життєвих умов, допомагає долати соціальні бар'єри, забезпечує доступ до необхідних ресурсів та послуг, підтримує процес особистісного розвитку і підвищує рівень соціальної інтеграції [6, с. 52–59; 14, с. 118–126].

Соціальний супровід широко застосовується у роботі з різними категоріями населення: особами з інвалідністю, внутрішньо переміщеними особами, сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітьми та молоддю, людьми похилого віку, ветеранами війни та іншими соціально вразливими групами [5, с. 44–57; 23]. Водночас останніми роками зростає увага до необхідності організації соціального супроводу в освітньому середовищі.

Заклади освіти дедалі частіше виконують не лише освітню, а й соціальну функцію. Вони стають простором підтримки особистості, сприяють її соціалізації, професійному становленню та розвитку життєвих компетентностей [18, с. 102–110; 40, с. 86–92]. Саме тому соціальний супровід здобувачів освіти розглядається як один із важливих напрямів діяльності сучасних закладів освіти.

Особливої актуальності ця проблема набуває щодо осіб, які поєднують навчання і роботу. Такі здобувачі освіти часто стикаються з необхідністю одночасного виконання професійних, навчальних та сімейних обов'язків. Для багатьох із них характерними є дефіцит часу, підвищений рівень стресу, труднощі організації власної діяльності, емоційне виснаження та потреба в додатковій підтримці [24, с. 146–152; 45].

У цьому контексті соціальний супровід спрямовується на створення сприятливих умов для успішного навчання та професійного розвитку здобувачів освіти. Він може включати інформаційне консультування, психологічну підтримку, допомогу в адаптації до освітнього процесу, посередництво між здобувачем освіти та адміністрацією закладу, а також сприяння формуванню навичок самоорганізації та тайм-менеджменту [16, с. 58–64; 42, с. 84–91].

Результати основних напрямів соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу представлені у таблиці 1.2 «Основні напрями соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу» (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Основні напрями соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу

Напрям супроводу	**Зміст діяльності**
Інформаційний	Надання інформації щодо освітніх можливостей та соціальних послуг
Консультативний	Консультації з питань навчання, працевлаштування та соціального захисту
Психологічний	Підтримка емоційного благополуччя та профілактика вигорання
Адаптаційний	Допомога в адаптації до освітнього середовища
Організаційний	Сприяння поєднанню навчання, роботи та сімейних обов’язків
Соціально-посередницький	Взаємодія між здобувачем освіти та різними соціальними інституціями

Джерело: складено автором на основі [1, с. 132–137; 16, с. 58–64; 37, с. 78–85].

Аналіз основних напрямів соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, свідчить, що така підтримка має бути комплексною, системною та орієнтованою на реальні потреби дорослого

здобувача освіти. Йдеться не лише про надання окремих консультацій, а про створення цілісного підтримувального середовища, у якому людина може поєднувати професійну діяльність, навчальні обов’язки, сімейне життя та особистісний розвиток.

Інформаційний напрям соціального супроводу є базовим, оскільки значна частина труднощів здобувачів освіти пов’язана не лише з браком ресурсів, а й з недостатньою поінформованістю про наявні можливості підтримки. Для дорослих здобувачів освіти, які навчаються на магістерському рівні або здобувають другу вищу освіту, важливо мати чітку інформацію щодо організації освітнього процесу, графіків навчання, можливостей дистанційної взаємодії, порядку отримання консультацій, академічних вимог, прав та обов’язків здобувача освіти. Особливого значення набуває доступність інформації у цифровому форматі, що відповідає сучасним підходам до цифрової інклюзії та соціальної діджиталізації [7, с. 28–44]. Інформаційна підтримка дозволяє знизити рівень невизначеності, підвищити включеність здобувача освіти в освітнє середовище та запобігти виникненню ситуацій соціальної або академічної дезадаптації.

Консультативний напрям передбачає надання здобувачам освіти індивідуальної або групової допомоги з питань організації навчання, подолання труднощів, взаємодії з викладачами, планування освітньої траєкторії та поєднання навчання з трудовою діяльністю. У системі соціальної роботи консультування розглядається як важлива форма підтримки, що спрямована на допомогу людині в усвідомленні проблеми, пошуку можливих варіантів її вирішення та прийнятті обґрунтованих рішень [11; 15, с. 92–97]. Для працюючих здобувачів освіти консультативна підтримка може охоплювати питання академічної успішності, подолання навчальних боргів, адаптації до вимог освітньої програми, а також пошуку балансу між роботою, навчанням і сімейними обов’язками.

Психологічний напрям соціального супроводу є особливо важливим для здобувачів освіти, які одночасно працюють і навчаються. Постійне поєднання кількох соціальних ролей — працівника, здобувача освіти, члена сім’ї, батька або

матері, громадського діяча — може призводити до хронічної втоми, емоційного виснаження, зниження мотивації та ризику професійного вигорання. Всесвітня організація охорони здоров'я наголошує на важливості психічного здоров'я та благополуччя на робочому місці, оскільки психологічне напруження без належної підтримки негативно впливає на працездатність, навчальну активність і загальну якість життя людини [47; 48]. У межах соціального супроводу психологічна підтримка може включати індивідуальні консультації, профілактику стресу, розвиток навичок саморегуляції, тренінги з емоційної стійкості та формування ресурсного ставлення до навчання.

Адаптаційний напрям спрямований на допомогу здобувачам освіти в пристосуванні до освітнього середовища, особливо якщо вони повернулися до навчання після тривалої перерви або здобувають нову спеціальність. Для осіб вікової категорії 45+ адаптація може бути пов'язана не лише з навчальним навантаженням, а й з необхідністю опанування цифрових інструментів, нових форматів комунікації, електронних освітніх платформ, академічних стандартів та вимог до самостійної роботи. У цьому контексті важливими є принципи доступності, безбар'єрності та індивідуального підходу, які дозволяють створити умови для включення різних категорій здобувачів освіти в освітній процес [18, с. 45–53; 23]. Адаптаційна підтримка сприяє зменшенню тривожності, підвищенню впевненості у власних можливостях та формуванню позитивного ставлення до навчання.

Організаційний напрям соціального супроводу пов'язаний із допомогою здобувачам освіти в раціональному плануванні часу, узгодженні навчальних і професійних обов'язків, використанні гнучких форм навчання та ефективній комунікації з учасниками освітнього процесу. Для працюючих здобувачів освіти організаційна підтримка має особливе значення, оскільки саме дефіцит часу часто виступає головним бар'єром для успішного навчання. Така підтримка може передбачати інформування про графіки консультацій, можливості дистанційного доступу до навчальних матеріалів, перенесення окремих консультацій за потреби, використання електронних ресурсів і створення зрозумілої системи зворотного зв'язку. У сучасній вищій освіті гнучкість

освітнього процесу є важливою умовою реалізації принципу навчання впродовж життя [24, с. 21–34; 26].

Соціально-посередницький напрям передбачає налагодження взаємодії між здобувачем освіти, адміністрацією закладу, викладачами, психологічною службою, органами студентського самоврядування, роботодавцями та іншими суб’єктами підтримки. Соціальний працівник або відповідальний фахівець у закладі освіти може виконувати роль посередника, який допомагає здобувачу освіти отримати необхідну інформацію, консультацію або підтримку. Такий напрям є особливо важливим тоді, коли здобувач освіти не може самостійно вирішити проблему через нестачу часу, психологічне виснаження або недостатнє знання доступних механізмів допомоги [1, с. 132–137; 37, с. 78–85].

Отже, основні напрями соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, мають взаємодоповнювальний характер. Інформаційна підтримка забезпечує доступ до необхідних знань і ресурсів; консультативна допомагає ухвалювати рішення; психологічна сприяє збереженню емоційного благополуччя; адаптаційна полегшує включення в освітнє середовище; організаційна допомагає поєднувати різні соціальні ролі; соціально-посередницька забезпечує координацію взаємодії між здобувачем освіти та іншими суб’єктами підтримки. Саме поєднання цих напрямів дозволяє розглядати соціальний супровід як ефективну технологію соціальної роботи у закладі вищої освіти.

Таким чином, соціальний супровід є важливою технологією соціальної роботи, спрямованою на підтримку особистості, розвиток її потенціалу та забезпечення успішної соціальної адаптації. У сучасних умовах особливого значення набуває соціальний супровід здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, оскільки саме ця категорія потребує комплексної підтримки для ефективного поєднання освітньої та професійної діяльності, збереження психологічного благополуччя та досягнення особистісного і професійного розвитку.

1.2 Особливості поєднання навчання і професійної діяльності здобувачами освіти

Сучасний розвиток суспільства характеризується швидкими соціально-економічними змінами, цифровою трансформацією, розвитком нових професій та постійним оновленням вимог до професійної компетентності фахівців. За таких умов освіта перестає бути окремим етапом життя людини та дедалі більше набуває характеру безперервного процесу, який триває протягом усього життя. Саме тому все більшого поширення набуває практика поєднання професійної діяльності та навчання, коли особа одночасно працює та здобуває освіту з метою професійного вдосконалення, кар'єрного розвитку або освоєння нової спеціальності [24, с. 15–28; 39].

Концепція навчання впродовж життя (lifelong learning) сьогодні визнається одним із ключових напрямів розвитку сучасної освіти. Вона передбачає постійне оновлення знань, умінь і навичок відповідно до потреб ринку праці та особистісного розвитку людини [24, с. 35–48; 29]. У документах UNESCO та OECD підкреслюється, що безперервне навчання є необхідною умовою соціальної мобільності, професійної конкурентоспроможності та успішної адаптації до суспільних змін [25; 26; 30].

Для значної кількості дорослих здобувачів освіти навчання стає складовою професійного життя. Особливо це стосується осіб, які навчаються на магістерському рівні або здобувають другу вищу освіту. У більшості випадків вони вже мають сформовану професійну кар'єру, певний соціальний статус, сімейні обов'язки та практичний досвід роботи. Водночас вони усвідомлюють необхідність подальшого професійного розвитку, що спонукає їх до продовження навчання [18, с. 104–112; 33, с. 7–12].

Поєднання навчання і професійної діяльності має низку позитивних аспектів. Насамперед воно сприяє практичному застосуванню отриманих знань. На відміну від традиційної моделі навчання, коли здобуті теоретичні знання можуть тривалий час залишатися нереалізованими на практиці, працюючі здобувачі освіти мають можливість безпосередньо інтегрувати нові знання у власну професійну діяльність. Це підвищує якість засвоєння навчального

матеріалу та сприяє розвитку професійних компетентностей [14, с. 86–94; 37, с. 102–110].

Важливою перевагою є також підвищення рівня мотивації до навчання. Дорослі здобувачі освіти зазвичай мають чітко визначені професійні цілі та усвідомлюють практичну цінність здобутих знань. На відміну від частини молодих студентів, які навчаються переважно заради отримання диплома, дорослі здобувачі частіше орієнтуються на конкретні професійні результати та кар'єрні перспективи [34, с. 56–61].

Крім того, професійний досвід сприяє більш усвідомленому сприйняттю навчального матеріалу. Практичні ситуації, з якими стикаються працюючі здобувачі освіти, дозволяють їм критично аналізувати теоретичні положення та співвідносити їх із реальними умовами професійної діяльності. Це особливо важливо для спеціальностей соціономічного спрямування, зокрема психології та соціальної роботи, де професійна практика є невід'ємною складовою формування фахівця [12, с. 148–154; 15, с. 136–144].

Разом із тим поєднання навчання і роботи супроводжується значною кількістю труднощів. Найбільш поширеною проблемою є дефіцит часу. Працюючі здобувачі освіти змушені одночасно виконувати професійні обов'язки, брати участь у навчальному процесі, готуватися до занять, виконувати індивідуальні завдання та приділяти увагу сімейним справам. Це призводить до підвищеного навантаження та необхідності постійного пошуку балансу між різними сферами життя [43; 44].

Аналіз основних переваг та труднощів поєднання навчання і професійної діяльності наведено в таблиці 1.3 «Основні переваги та труднощі поєднання навчання і професійної діяльності» (табл. 1.3).

Однією з найбільш поширених проблем є психоемоційне перевантаження. Постійна необхідність виконувати декілька соціальних ролей одночасно може призводити до розвитку стресу, хронічної втоми, зниження працездатності та мотивації до навчання. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, надмірне робоче навантаження та недостатній баланс між професійною

діяльністю та особистим життям є одними з основних факторів ризику розвитку емоційного вигорання [47; 48].

Таблиця 1.3

Основні переваги та труднощі поєднання навчання і професійної діяльності

Переваги	**Труднощі**
Практичне застосування знань	Дефіцит часу
Висока мотивація до навчання	Підвищене навантаження
Професійне зростання	Емоційне виснаження
Кар'єрний розвиток	Складність дотримання балансу між різними сферами життя
Розширення професійних компетентностей	Ризик професійного та академічного вигорання
Формування навичок самоорганізації	Обмежені можливості для відпочинку

Джерело: складено автором на основі [18, с. 104–112; 24, с. 35–48; 43; 45].

Особливої уваги заслуговує проблема професійного та академічного вигорання. Якщо професійне вигорання пов'язане насамперед із трудовою діяльністю, то академічне вигорання виникає внаслідок тривалого навчального навантаження та втрати інтересу до освітнього процесу. Для працюючих здобувачів освіти ці два явища нерідко поєднуються та взаємно посилюють одне одного [37, с. 115–122; 45].

Ще одним викликом є необхідність постійної адаптації до нових освітніх технологій. Значна частина сучасного навчального процесу здійснюється із використанням цифрових платформ, електронних ресурсів та дистанційних форм взаємодії. Для здобувачів освіти старших вікових груп це може створювати додаткові труднощі, пов'язані з рівнем цифрової грамотності та необхідністю опановувати нові технології [7, с. 52–61].

У цьому контексті важливого значення набуває концепція цифрової інклюзії, яка передбачає створення умов для рівного доступу всіх категорій

населення до цифрових ресурсів та технологій. Г. В. Давиденко наголошує, що цифрова доступність є важливою складовою соціальної інтеграції та забезпечення рівних можливостей для різних соціальних груп [7, с. 38–47]. Для працюючих здобувачів освіти цифрова доступність виступає важливою умовою ефективного поєднання навчання і професійної діяльності.

Аналіз факторів, що впливають на успішність поєднання навчання і роботи, представлено у таблиці 1.4 «Фактори, що впливають на успішність поєднання навчання і роботи» (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Фактори, що впливають на успішність поєднання навчання і роботи

Фактор	**Вплив на освітню діяльність**
Мотивація до навчання	Сприяє академічній успішності
Рівень самоорганізації	Забезпечує ефективне планування часу
Підтримка сім’ї	Знижує психоемоційне навантаження
Підтримка роботодавця	Полегшує поєднання роботи і навчання
Гнучкість освітнього процесу	Сприяє залученню працюючих здобувачів
Цифрова доступність	Забезпечує доступ до освітніх ресурсів
Соціальний супровід	Соціальний супровід

Джерело: [7, с. 38–47; 18, с. 104–112; 24, с. 35–48; 47].

Аналіз факторів, що впливають на успішність поєднання навчання і роботи, свідчить, що цей процес залежить не лише від особистої відповідальності здобувача освіти, а й від ширшого соціального, освітнього та професійного середовища. Тому доцільно розглядати такі фактори у взаємозв’язку: особистісні ресурси здобувача освіти, підтримка з боку сім’ї, гнучкість закладу освіти, позиція роботодавця, рівень цифрової доступності та наявність соціального супроводу.

Одним із ключових факторів є мотивація до навчання. Для дорослих здобувачів освіти, які навчаються на магістерському рівні або здобувають другу вищу освіту, мотивація зазвичай має усвідомлений характер. Вона пов’язана не лише з бажанням отримати диплом, а й із потребою професійного розвитку, зміни або розширення сфери діяльності, підвищення конкурентоспроможності

на ринку праці та особистісної самореалізації. Саме внутрішня мотивація дозволяє здобувачеві освіти долати труднощі, пов’язані з браком часу, втомою та високим рівнем відповідальності. Водночас навіть висока мотивація може знижуватися за відсутності підтримки, надмірного навантаження або невідповідності освітнього процесу потребам дорослого здобувача освіти [24, с. 35–48; 39, с. 15–22].

Важливим фактором є рівень самоорганізації. Поєднання навчання і професійної діяльності вимагає від здобувача освіти здатності планувати час, розподіляти пріоритети, виконувати навчальні завдання у встановлені строки та одночасно зберігати якість професійної діяльності. Для працюючих здобувачів освіти самоорганізація є не просто корисною навичкою, а необхідною умовою успішного навчання. Недостатній рівень самоорганізації може призводити до накопичення навчальних боргів, зниження академічної успішності, конфліктів між робочими і навчальними обов’язками та поступового емоційного виснаження. Саме тому соціальний супровід має включати допомогу у формуванні навичок тайм-менеджменту, планування освітньої траєкторії та раціонального розподілу навантаження [1, с. 132–137; 37, с. 78–85].

Суттєве значення має підтримка сім’ї. Для багатьох дорослих здобувачів освіти, особливо осіб вікової категорії 45+, навчання відбувається паралельно не лише з роботою, а й із виконанням сімейних обов’язків. Підтримка з боку родини може проявлятися у розумінні важливості навчання, розподілі побутових обов’язків, емоційній підтримці, створенні умов для самостійної роботи та підготовки до занять. За відсутності такої підтримки навантаження на здобувача освіти значно зростає, що може негативно впливати на його психологічний стан і навчальну активність. Отже, сімейне середовище виступає важливим ресурсом або, навпаки, додатковим чинником напруження.

Не менш важливою є підтримка роботодавця. Якщо роботодавець визнає цінність професійного розвитку працівника, сприяє його навчанню, надає можливість гнучкого графіка або враховує періоди підвищеного навчального навантаження, це значно полегшує поєднання роботи й освіти. Водночас відсутність підтримки з боку роботодавця, жорсткий графік, понаднормова

зайнятість або нерозуміння освітніх потреб працівника можуть стати серйозними перешкодами для успішного навчання. У цьому контексті важливими є положення про розвиток людського капіталу, безперервне професійне навчання та взаємозв'язок освіти з ринком праці, що підкреслюється у міжнародних документах OECD та ILO [26; 46].

Гнучкість освітнього процесу є одним із визначальних факторів успішності навчання працюючих здобувачів освіти. Йдеться про можливість використання дистанційних технологій, електронних освітніх платформ, індивідуальних консультацій, зрозумілої системи комунікації з викладачами та доступу до навчальних матеріалів у зручний час. Для здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, традиційна жорстка організація освітнього процесу може бути недостатньо ефективною, оскільки не враховує їхньої зайнятості та життєвих обставин. Саме тому сучасна освіта дедалі більше орієнтується на принципи доступності, гнучкості та навчання впродовж життя [29; 30].

Окремого значення набуває цифрова доступність. У сучасних умовах значна частина освітньої комунікації здійснюється через цифрові платформи, електронну пошту, онлайн-курси, месенджери, відеоконференції та електронні бібліотеки. Для працюючих здобувачів освіти цифрові ресурси можуть значно полегшити доступ до навчання, оскільки дозволяють працювати з матеріалами у зручний час і з будь-якого місця. Водночас недостатній рівень цифрової грамотності, технічні труднощі або складність освітніх платформ можуть ставати бар'єром. У монографії Г. В. Давиденко наголошується, що цифрова інклюзія та доступність є важливими умовами соціальної участі людини в сучасному суспільстві [7, с. 38–47]. Отже, цифрова доступність у контексті досліджуваної теми є не лише технічним, а й соціальним чинником успішності навчання.

Важливим фактором є також психоемоційний стан здобувача освіти. Постійне поєднання кількох сфер життєдіяльності може спричиняти стрес, втому, зниження концентрації уваги, порушення сну, емоційне виснаження та втрату мотивації. Всесвітня організація охорони здоров'я підкреслює, що психічне здоров'я і благополуччя на робочому місці безпосередньо впливають

на продуктивність, якість життя та здатність людини ефективно виконувати професійні функції [47; 48]. Для працюючих здобувачів освіти цей аспект є особливо важливим, оскільки навчальне навантаження додається до вже наявного професійного та сімейного навантаження.

Наявність соціального супроводу виступає інтегруючим фактором, який поєднує інші умови успішного навчання і роботи. Соціальний супровід дозволяє своєчасно виявляти труднощі здобувачів освіти, надавати інформаційну, консультаційну, психологічну й організаційну підтримку, сприяти адаптації до освітнього середовища та запобігати соціальній або академічній дезадаптації. Його значення полягає в тому, що він не замінює особисту відповідальність здобувача освіти, а допомагає активізувати його власні ресурси та створити сприятливі умови для успішного навчання [12, с. 24–31; 15, с. 92–97].

Таким чином, успішність поєднання навчання і професійної діяльності залежить від взаємодії особистісних, сімейних, професійних, освітніх і соціальних факторів. Жоден із них не діє ізольовано: висока мотивація потребує підтримки самоорганізації; цифрова доступність має доповнюватися зрозумілою комунікацією; підтримка роботодавця ефективна лише за умови гнучкості освітнього процесу; а соціальний супровід забезпечує координацію цих ресурсів. Саме тому заклад освіти має розглядати працюючих здобувачів освіти як окрему категорію, що потребує адресної, гнучкої та комплексної підтримки.

Важливим ресурсом успішного поєднання навчання і професійної діяльності є підтримувальне освітнє середовище. Заклад освіти має створювати умови, які враховують потреби працюючих здобувачів освіти, забезпечують доступність освітніх ресурсів, можливість отримання консультацій та використання гнучких форм організації навчального процесу. У цьому контексті особливого значення набуває соціальний супровід, який дозволяє своєчасно виявляти труднощі здобувачів освіти та надавати їм необхідну підтримку [16, с. 84–91; 31, с. 124–132].

Отже, поєднання навчання і професійної діяльності є характерною рисою сучасної системи освіти та важливим проявом концепції навчання впродовж життя. Незважаючи на численні переваги, цей процес супроводжується

значними труднощами, пов’язаними з дефіцитом часу, підвищеним навантаженням, психоемоційним виснаженням та необхідністю адаптації до нових освітніх вимог. Успішність поєднання навчання і роботи значною мірою залежить від наявності підтримувального освітнього середовища та ефективної системи соціального супроводу, здатної враховувати потреби дорослих здобувачів освіти та сприяти їхньому професійному й особистісному розвитку.

1.3 Нормативно-правові засади соціального супроводу та підтримки здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу

Соціальний супровід здобувачів освіти, які поєднують навчання і професійну діяльність, здійснюється на основі комплексу міжнародних, національних та локальних нормативно-правових актів, що регулюють сферу освіти, соціальної роботи, соціального захисту населення та забезпечення прав людини. Нормативно-правова база визначає права здобувачів освіти, механізми їх соціальної підтримки, принципи організації освітнього процесу та діяльності служб, покликаних забезпечувати соціальний супровід і психологічну підтримку учасників освітнього процесу.

Основу правового регулювання становить Конституція України, яка гарантує право кожного громадянина на освіту, працю, соціальний захист та вільний розвиток особистості [17]. Конституційні норми створюють фундамент для реалізації державної політики у сфері освіти та соціальної підтримки населення.

Важливим нормативним документом є Закон України «Про освіту», який визначає право людини на якісну та доступну освіту незалежно від віку, соціального статусу чи професійної зайнятості [33]. У законі закріплено принципи людиноцентризму, рівного доступу до освіти, інклюзивності та навчання впродовж життя, які мають безпосереднє значення для осіб, що поєднують навчання і роботу. Закон також визначає право здобувачів освіти на

безпечне освітнє середовище, психологічну підтримку та захист від будь-яких форм дискримінації [33].

Специфіку організації освітнього процесу у закладах вищої освіти визначає Закон України «Про вищу освіту» [32]. Документ закріплює право здобувачів вищої освіти на індивідуальну освітню траєкторію, академічну мобільність, використання дистанційних технологій навчання та отримання консультативної підтримки. Для працюючих здобувачів освіти особливе значення мають положення щодо гнучкої організації освітнього процесу, використання сучасних освітніх технологій та забезпечення рівного доступу до освітніх ресурсів [32].

Соціальна складова підтримки здобувачів освіти визначається Законом України «Про соціальні послуги» [35]. Відповідно до цього документа соціальні послуги спрямовуються на профілактику складних життєвих обставин, подолання їх наслідків та підтримку осіб, які потребують допомоги. Закон визначає основні принципи надання соціальних послуг: доступність, адресність, добровільність, комплексність та орієнтацію на потреби людини [35]. Зазначені принципи повністю відповідають сучасному розумінню соціального супроводу здобувачів освіти.

Важливе значення для організації соціального супроводу мають Державний стандарт соціальної послуги консультування та Державний стандарт соціальної послуги соціальної адаптації [11; 12]. Вони визначають зміст, форми та порядок надання підтримки особам, які потребують допомоги в адаптації до нових життєвих умов, прийнятті рішень, подоланні труднощів та розвитку власних ресурсів. У контексті досліджуваної проблеми ці стандарти можуть розглядатися як методологічна основа організації соціального супроводу працюючих здобувачів освіти.

Окрему групу нормативних документів становлять державні стратегії та програми, спрямовані на розвиток молоді, освіти та безбар’єрного середовища. Зокрема, Національна молодіжна стратегія до 2030 року наголошує на необхідності створення умов для професійного розвитку молоді, підтримки освітньої активності та розширення можливостей для самореалізації [22].

Водночас Національна стратегія із створення безбар’єрного простору в Україні до 2030 року передбачає забезпечення рівного доступу до освітніх, соціальних та інформаційних ресурсів для всіх категорій населення [23].

У сучасних умовах особливого значення набувають міжнародні документи. Концепція навчання впродовж життя, представлена у документах UNESCO, розглядає безперервну освіту як необхідну умову особистісного та професійного розвитку людини [30]. У доповідях UNESCO та OECD підкреслюється необхідність створення гнучких освітніх систем, які враховують потреби дорослих здобувачів освіти та осіб, що поєднують навчання із професійною діяльністю [25; 26; 28].

Важливим нормативним орієнтиром для організації психологічної та соціальної підтримки здобувачів освіти є Положення про психологічну службу у системі освіти України, затверджене Міністерством освіти і науки України. Документ визначає, що метою діяльності психологічної служби є створення умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони їх психічного здоров’я та надання психологічної і соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу. Серед основних принципів діяльності психологічної служби визначено доступність, добровільність, партнерство, конфіденційність, комплексність та індивідуальний підхід, які є основою соціального супроводу здобувачів освіти.

Нормативно-правове забезпечення соціального супроводу реалізується також на рівні закладу вищої освіти через систему локальних нормативних документів. До них належать статут закладу освіти, положення про організацію освітнього процесу, положення про психологічну службу, положення про кураторство академічних груп, правила внутрішнього розпорядку, положення про забезпечення академічної доброчесності та інші документи, що регламентують взаємодію між учасниками освітнього процесу.

У Вінницькому інституті Університету «Україна» соціальний супровід здобувачів освіти здійснюється відповідно до загальноуніверситетських нормативних документів, що регулюють організацію освітнього процесу, діяльність кураторів академічних груп, забезпечення інклюзивного освітнього

середовища та психологічної підтримки здобувачів освіти. Особливого значення такі механізми підтримки набувають для магістрантів та осіб, які здобувають другу вищу освіту, оскільки значна частина з них поєднує навчання із професійною діяльністю.

Аналіз нормативно-правових документів дозволяє зробити висновок, що сучасна система законодавчого забезпечення створює достатні правові передумови для організації соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу. Водночас ефективність реалізації цих норм значною мірою залежить від діяльності конкретного закладу освіти, наявності підтримувального освітнього середовища, функціонування психологічної служби та впровадження практик соціального супроводу, орієнтованих на потреби дорослих здобувачів освіти.

Узагальнений аналіз нормативно-правового забезпечення соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу представлено у таблиці 1.5 «Нормативно-правове забезпечення соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу» (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Нормативно-правове забезпечення соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу

Нормативно-правовий акт	**Основні положення щодо соціального супроводу**
Конституція України	Гарантує право на освіту, працю, соціальний захист та розвиток особистості
Закон України «Про освіту»	Визначає право на доступну та якісну освіту, безпечне освітнє середовище, психологічну та соціальну підтримку здобувачів освіти
Закон України «Про вищу освіту»	Закріплює права здобувачів вищої освіти, можливість індивідуальної освітньої траєкторії та використання гнучких форм навчання
Закон України «Про соціальні послуги»	Визначає принципи доступності, адресності, добровільності та комплексності соціальної підтримки
Державний стандарт соціальної послуги консультування	Регламентує надання консультаційної підтримки та допомоги у вирішенні життєвих труднощів

Державний стандарт соціальної послуги соціальної адаптації	Визначає механізми підтримки осіб у процесі адаптації до нових умов життєдіяльності
Національна молодіжна стратегія до 2030 року	Передбачає створення умов для професійного розвитку та самореалізації молоді
Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року	Спрямована на забезпечення рівного доступу до освітніх, соціальних та цифрових ресурсів
Положення про психологічну службу у системі освіти України	Визначає завдання психологічної та соціально-педагогічної підтримки учасників освітнього процесу
Локальні нормативні акти Університету «Україна»	Регламентують організацію освітнього процесу, діяльність кураторів академічних груп, психологічної служби та підтримку здобувачів освіти

Джерело: складено автором на основі [11; 12; 17; 22; 23; 32; 33; 35].

Дані таблиці 1.5 свідчать про те, що нормативно-правове забезпечення соціального супроводу здобувачів освіти в Україні має багаторівневий характер. Його основу становлять конституційні гарантії прав людини, галузеве законодавство у сфері освіти та соціального захисту, державні стандарти соціальних послуг, а також локальні нормативні документи закладів вищої освіти.

Особливого значення для досліджуваної категорії здобувачів освіти набувають положення Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», які передбачають можливість реалізації індивідуальної освітньої траєкторії, використання сучасних освітніх технологій та створення безпечного освітнього середовища [32; 33]. Саме ці норми створюють правові передумови для організації навчання осіб, які поєднують освітню та професійну діяльність.

Не менш важливими є норми соціального законодавства. Закон України «Про соціальні послуги» та відповідні державні стандарти закріплюють принципи комплексності, доступності та адресності підтримки, які є базовими для організації соціального супроводу працюючих здобувачів освіти [11; 12; 35]. Це дозволяє розглядати соціальний супровід не лише як окремий елемент

освітнього процесу, а як складову загальної системи соціальної підтримки особистості.

На рівні закладу освіти реалізація законодавчих норм забезпечується локальними нормативними актами. В Університеті «Україна» важливе значення мають Статут університету, Положення про організацію освітнього процесу, Положення про академічну доброчесність, Положення про діяльність кураторів академічних груп та документи, що регламентують роботу психологічної служби. Їх практична реалізація сприяє створенню підтримувального освітнього середовища для здобувачів освіти різних вікових категорій, зокрема тих, які поєднують навчання з професійною діяльністю.

Таким чином, чинна нормативно-правова база створює достатні передумови для організації соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу. Водночас ефективність її реалізації залежить від того, наскільки активно заклади вищої освіти впроваджують механізми соціальної, психологічної, інформаційної та організаційної підтримки відповідно до потреб конкретних категорій здобувачів освіти.

Висновки до 1 розділу

У результаті теоретичного аналізу наукової літератури та нормативно-правових документів встановлено, що соціальний супровід є однією з важливих технологій соціальної роботи, спрямованою на підтримку особистості, розвиток її потенціалу, подолання життєвих труднощів та забезпечення успішної соціальної адаптації. Соціальний супровід розглядається як комплексний процес професійної взаємодії між фахівцем та отримувачем підтримки, що передбачає поєднання інформаційної, консультативної, психологічної, організаційної та соціально-посередницької допомоги [1, с. 112–126; 12, с. 24–31; 37, с. 64–71].

З’ясовано, що соціальний супровід ґрунтується на принципах гуманізму, добровільності, конфіденційності, індивідуального підходу, партнерства, комплексності, доступності та орієнтації на ресурси особистості. Їх реалізація

забезпечує ефективність підтримки та сприяє створенню умов для повноцінного особистісного, соціального і професійного розвитку людини. Особливого значення в сучасних умовах набувають принципи доступності та цифрової інклюзії, які дозволяють забезпечити рівний доступ до освітніх і соціальних ресурсів різних категорій населення [6, с. 34–46; 7, с. 38–47].

Встановлено, що поєднання навчання і професійної діяльності є характерною особливістю сучасної системи освіти та важливою складовою концепції навчання впродовж життя. Для значної частини здобувачів освіти, особливо магістрантів та осіб, які здобувають другу вищу освіту, навчання виступає інструментом професійного розвитку, кар'єрного зростання та особистісної самореалізації. Водночас поєднання роботи і навчання супроводжується низкою труднощів, серед яких найбільш поширеними є дефіцит часу, підвищене психоемоційне навантаження, складність балансування між різними соціальними ролями, ризик професійного та академічного вигорання, а також необхідність постійної адаптації до нових освітніх технологій [24, с. 35–48; 37, с. 102–122; 47].

Доведено, що успішність поєднання навчання і професійної діяльності залежить від комплексу взаємопов'язаних факторів. До них належать рівень мотивації до навчання, сформованість навичок самоорганізації, підтримка сім'ї та роботодавця, гнучкість освітнього процесу, цифрова доступність освітніх ресурсів та наявність ефективної системи соціального супроводу. Саме соціальний супровід дозволяє об'єднати різні види підтримки та сприяє створенню сприятливих умов для успішної освітньої діяльності працюючих здобувачів освіти [1, с. 132–137; 7, с. 38–47; 26; 45].

Аналіз нормативно-правових засад соціального супроводу засвідчив, що в Україні сформовано достатню законодавчу базу для підтримки здобувачів освіти. Її основу становлять Конституція України, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про соціальні послуги», державні стандарти соціальних послуг, національні стратегії у сфері молодіжної політики та безбар'єрності, а також міжнародні документи UNESCO, OECD та інших організацій [17; 22; 23; 32; 33; 35]. Зазначені документи створюють правові передумови для реалізації

права людини на освіту, професійний розвиток, соціальну підтримку та безпечне освітнє середовище.

Визначено, що важлива роль у забезпеченні соціального супроводу належить закладам вищої освіти, які через систему локальних нормативних документів, діяльність кураторів академічних груп, психологічних служб та інших структурних підрозділів можуть створювати умови для підтримки здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу. У цьому контексті особливого значення набуває впровадження комплексних програм соціального супроводу, орієнтованих на потреби дорослих здобувачів освіти.

Отже, результати теоретичного аналізу підтверджують актуальність проблеми соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, та свідчать про необхідність подальшого вивчення їхніх потреб і розробки ефективних механізмів підтримки в умовах закладу вищої освіти. Це зумовлює доцільність проведення емпіричного дослідження, результати якого стануть основою для розробки програми соціального супроводу зазначеної категорії здобувачів освіти.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТРЕБ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ЯКІ ПОЄДНУЮТЬ НАВЧАННЯ І РОБОТУ, ТА РОЗРОБКА ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ

2.1 Організація та методика емпіричного дослідження

Важливим етапом дослідження проблеми соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, є проведення емпіричного дослідження, спрямованого на виявлення особливостей їхньої освітньої діяльності, основних труднощів, потреб у підтримці та ставлення до можливих форм соціального супроводу. Саме результати емпіричного дослідження дозволяють перейти від теоретичного аналізу проблеми до розробки практичних заходів, спрямованих на вдосконалення системи підтримки працюючих здобувачів освіти.

Необхідність проведення такого дослідження обумовлена тим, що сучасні здобувачі освіти дедалі частіше поєднують навчання із професійною діяльністю. Для багатьох із них навчання є складовою професійного розвитку, підвищення кваліфікації або зміни професійного напряму. Водночас поєднання навчальних, професійних та сімейних обов’язків створює додаткові труднощі, які можуть негативно впливати на академічну успішність, психологічне благополуччя та загальну якість життя особистості [24, с. 35–48; 37, с. 102–122].

Метою емпіричного дослідження було вивчення потреб здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, визначення основних труднощів, з якими вони стикаються під час навчання, а також з’ясування їхнього ставлення до можливих форм соціального супроводу в умовах закладу вищої освіти.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання дослідження:

– охарактеризувати соціально-демографічний профіль респондентів;

– визначити особливості поєднання навчання і професійної діяльності;

– виявити основні труднощі, які виникають у процесі навчання;

– дослідити рівень потреби у різних видах соціальної підтримки;

– визначити найбільш доцільні форми соціального супроводу для працюючих здобувачів освіти.

Базою дослідження виступив Вінницький інститут Університету «Україна». У дослідженні взяли участь здобувачі освіти спеціальностей 053 «Психологія» та 231 «Соціальна робота», які навчаються на магістерському рівні вищої освіти або здобувають другу вищу освіту та одночасно здійснюють професійну діяльність.

Загальна кількість респондентів становила 40 осіб. Усі учасники дослідження були офіційно працевлаштовані та поєднували навчання із професійною діяльністю. Вибір саме цієї категорії респондентів обумовлений тим, що вони найбільшою мірою стикаються з проблемою поєднання різних соціальних ролей та потребують відповідної підтримки з боку закладу освіти.

Для кращого розуміння характеристик респондентів зі складу здобувачів освіти у Вінницькому інституті Університету «Україна» доцільно представити аналіз у таблиці 2.1 «Характеристика вибірки дослідження» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Характеристика вибірки дослідження

Показник	**Кількість осіб**	**%**
Жінки	28	70,0
Чоловіки	12	30,0
Спеціальність «Психологія»	22	55,0
Спеціальність «Соціальна робота»	18	45,0
Магістратура	24	60,0
Друга вища освіта	16	40,0
Вік до 35 років	6	15,0
Вік 36–45 років	11	27,5
Вік понад 45 років	23	57,5

Джерело: складено автором за результатами дослідження.

Дані таблиці 2.1 свідчать, що більшість учасників дослідження становили жінки (70 %), що є характерним для спеціальностей соціономічного профілю. Переважна частина респондентів належала до вікової категорії понад 45 років (57,5

%), що підтверджує актуальність проблематики навчання дорослих та освіти впродовж життя.

Для збору емпіричних даних було використано метод анкетування. Вибір цього методу обумовлений можливістю отримання інформації від значної кількості респондентів за відносно короткий період часу, а також забезпеченням анонімності відповідей, що сприяє підвищенню достовірності отриманих результатів.

Анкета складалася з п’ятнадцяти запитань та включала п’ять змістових блоків. Структуру анкети дослідження представлено в таблиці 2.2 «Структура анкети дослідження» (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Структура анкети дослідження

Блок	**Зміст питань**
Загальні відомості	Стать, вік, спеціальність, форма навчання
Особливості поєднання навчання і роботи	Тривалість зайнятості, навантаження, досвід поєднання діяльності
Основні труднощі	Дефіцит часу, втома, стрес, труднощі навчання
Потреба у підтримці	Види необхідної допомоги та підтримки
Перспективи соціального супроводу	Ставлення до запропонованих форм підтримки

Джерело: розроблено автором.

Під час розробки анкети враховувалися сучасні підходи до організації соціального супроводу в закладах освіти, принципи добровільності участі, конфіденційності та орієнтації на потреби респондентів [1, с. 132–137; 37, с. 78–85].

Проведення дослідження здійснювалося у декілька етапів. На першому етапі було визначено мету, завдання та програму дослідження, здійснено аналіз наукової літератури та розроблено анкету. Другий етап передбачав безпосередній збір

емпіричних даних шляхом анкетування здобувачів освіти. На третьому етапі було проведено систематизацію, узагальнення та аналіз отриманих результатів. Завершальний етап був пов'язаний з інтерпретацією даних та підготовкою рекомендацій щодо вдосконалення соціального супроводу. Графічно процес зображено на рисунку 2.1. «Етапи проведення емпіричного дослідження» (рис. 2.1).

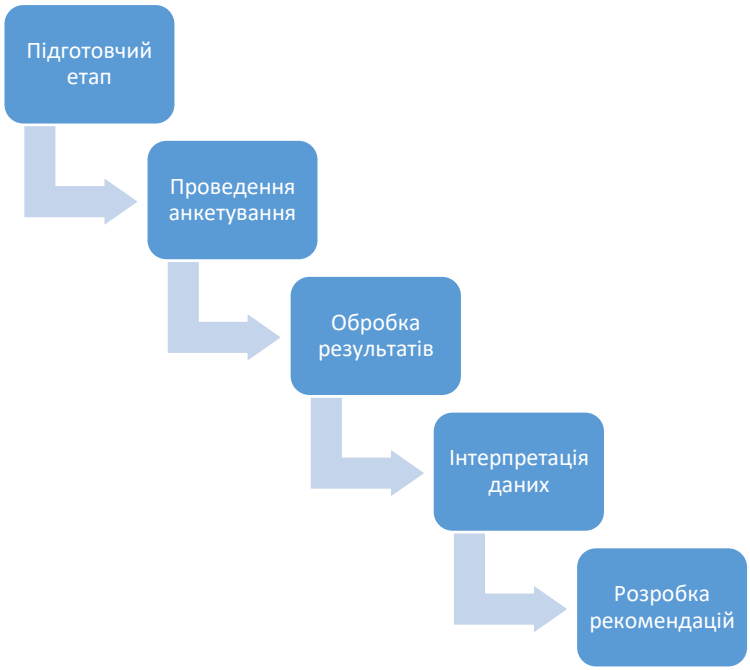

Рисунок 2.1. Етапи проведення емпіричного дослідження

Як видно з рисунка 2.1, емпіричне дослідження здійснювалося послідовно у шість етапів. На підготовчому етапі було визначено мету, завдання та об'єкт дослідження. Наступним кроком стала розробка програми дослідження та анкети для збору первинної інформації. Після проведення анкетування здійснювалися обробка та аналіз отриманих даних, їх інтерпретація і узагальнення. Завершальним етапом стало використання результатів дослідження для обґрунтування та розробки програми соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу.

У процесі дослідження використовувалися методи кількісного та якісного аналізу даних. Кількісний аналіз передбачав визначення абсолютних і відносних показників, узагальнення результатів у таблицях та діаграмах. Якісний аналіз дозволив здійснити інтерпретацію отриманих результатів та виявити основні тенденції, пов'язані з особливостями поєднання навчання і професійної діяльності.

Особлива увага приділялася дотриманню етичних принципів проведення дослідження. Участь респондентів була добровільною, усі відповіді оброблялися анонімно та використовувалися виключно в узагальненому вигляді. Респондентам було повідомлено про мету дослідження та можливість відмови від участі на будь-якому етапі його проведення.

Таким чином, організація емпіричного дослідження забезпечила можливість отримання достовірної інформації щодо особливостей поєднання навчання і професійної діяльності здобувачами освіти, визначення їхніх потреб та очікувань щодо соціального супроводу. Отримані результати стали підґрунтям для подальшого аналізу та розробки програми соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу.

2.2 Аналіз результатів дослідження потреб здобувачів освіти Вінницького інституту Університету «Україна», які поєднують навчання і роботу

З метою вивчення особливостей поєднання навчання і професійної діяльності, визначення основних труднощів та потреб у соціальному супроводі було проведено анкетування здобувачів освіти Вінницького інституту Університету «Україна». У дослідженні взяли участь 40 респондентів спеціальностей 053 «Психологія» та 231 «Соціальна робота», які навчаються на магістерському рівні або здобувають другу вищу освіту та одночасно здійснюють професійну діяльність.

Одним із перших завдань дослідження було з’ясування інтенсивності професійної зайнятості респондентів. Отримані результати показали, що переважна більшість опитаних працює повний робочий день, що суттєво впливає на організацію навчальної діяльності. Усього було опитано 40 здобувачів та здобувачок освіти. Результати опитування представлено у таблиці 2.3 «Характеристика професійної зайнятості респондентів» (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Характеристика професійної зайнятості респондентів

Варіант відповіді	Кількість осіб	%
Працюю повний робочий день	28	70,0
Працюю неповний робочий день	7	17,5
Маю гнучкий графік роботи	5	12,5
Усього	40	100,0

Джерело: складено автором за результатами дослідження.

Отримані результати свідчать, що для більшості респондентів навчання відбувається в умовах значного професійного навантаження. Це підтверджує актуальність проблеми організації ефективного соціального супроводу працюючих здобувачів освіти та необхідність створення гнучких механізмів підтримки в закладі освіти.

Наступний блок запитань стосувався труднощів, які виникають у процесі поєднання навчання та професійної діяльності. Респондентам було запропоновано визначити основні проблеми, з якими вони стикаються найчастіше. Основні труднощі під час поєднання навчання і роботи, які були виявлені у результаті дослідження представлено на рисунку 2.2 «Основні труднощі під час поєднання навчання і роботи» (рис. 2.2).

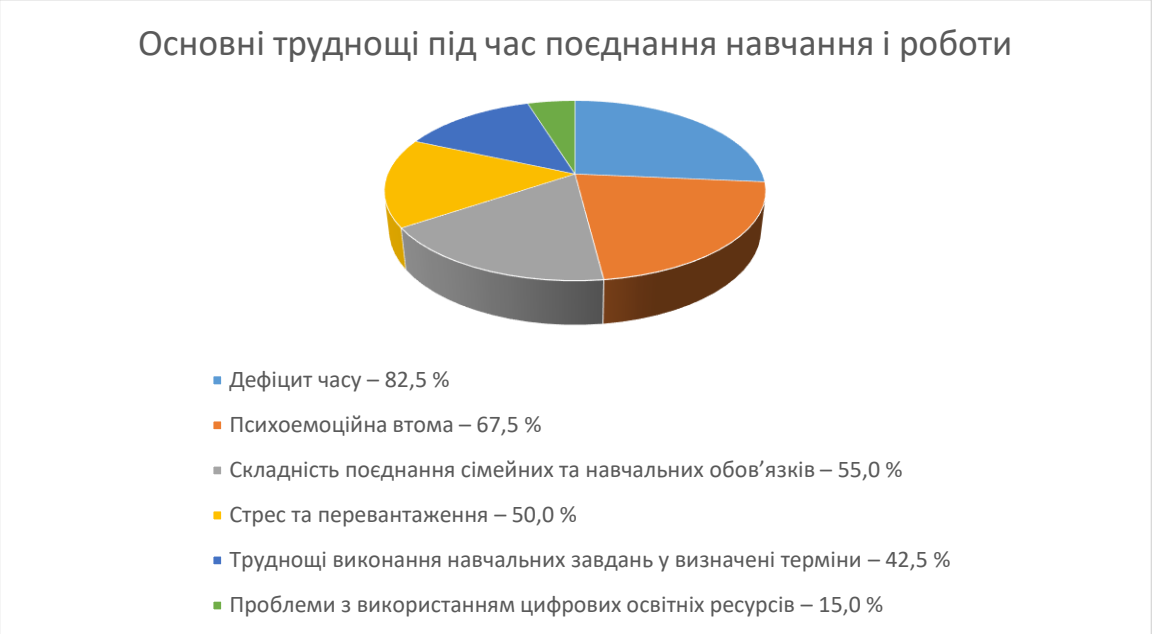

Рисунок 2.2. Основні труднощі під час поєднання навчання і роботи

Аналіз результатів показав, що найбільш поширеною проблемою є дефіцит часу, який відзначили 82,5 % опитаних. Такий результат є цілком закономірним, оскільки більшість респондентів працює повний робочий день і водночас навчається. Друге місце посідає психоемоційна втома (67,5 %), що свідчить про значний рівень навантаження та ризик емоційного виснаження. Понад половина респондентів зазначила труднощі, пов’язані з необхідністю одночасного виконання сімейних, професійних та навчальних обов’язків.

Важливим аспектом дослідження стало вивчення потреб здобувачів освіти у різних формах підтримки. Респондентам було запропоновано визначити, які види допомоги вони вважають найбільш актуальними. Для узагальнення результатів сформовано таблицю 2.4 «Потреби здобувачів освіти у соціальному супроводі» (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Потреби здобувачів освіти у соціальному супроводі

Вид підтримки	**Кількість осіб**	**%**
Консультації щодо організації навчання та часу	31	77,5
Психологічна підтримка	26	65,0
Гнучкі форми взаємодії з викладачами	29	72,5
Додаткові онлайн-консультації	24	60,0
Інформаційна підтримка щодо освітніх можливостей	18	45,0
Групи взаємопідтримки здобувачів освіти	15	37,5

Джерело: складено автором за результатами дослідження

Результати таблиці 2.4 свідчать, що найбільш затребуваними є консультації щодо організації навчання та планування часу (77,5 %). Це підтверджує, що проблема ефективного розподілу часу є центральною для працюючих здобувачів освіти. Високий рівень запиту на гнучкі форми взаємодії з викладачами (72,5 %) також свідчить про необхідність адаптації освітнього процесу до потреб дорослих здобувачів освіти.

Значна частина респондентів висловила потребу у психологічній підтримці (65,0 %). Отримані дані підтверджують результати теоретичного аналізу, відповідно до якого поєднання навчання і роботи часто супроводжується підвищеним рівнем стресу, емоційного виснаження та ризиком вигорання [37, с. 115–122; 47].

Окремий блок дослідження був присвячений оцінці загального ставлення респондентів до можливості впровадження програми соціального супроводу в закладі освіти. Переважна більшість опитаних (85,0 %) позитивно поставилася до такої ініціативи та зазначила, що подібна програма могла б сприяти підвищенню ефективності навчання, покращенню психологічного благополуччя та полегшенню поєднання різних сфер життєдіяльності.

Особливої уваги заслуговують відповіді респондентів на відкриті запитання анкети. Аналіз отриманих відповідей дозволив виділити декілька основних груп пропозицій. По-перше, здобувачі освіти наголошували на необхідності більшої гнучкості в організації освітнього процесу. По-друге, вони висловлювали потребу в психологічній підтримці та консультаціях щодо подолання стресу. По-третє, респонденти зазначали важливість створення додаткових можливостей для онлайн-комунікації з викладачами та отримання консультацій у дистанційному форматі.

Узагальнення результатів дослідження дозволяє стверджувати, що працюючі здобувачі освіти є окремою категорією учасників освітнього процесу, яка має специфічні потреби та стикається з особливими труднощами. Найбільш актуальними проблемами для них є дефіцит часу, психоемоційне навантаження, складність поєднання професійних, сімейних і навчальних обов’язків. Водночас результати дослідження свідчать про високий рівень зацікавленості респондентів у різних формах соціального супроводу.

Таким чином, проведене дослідження підтвердило необхідність створення цілісної системи соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу. Отримані результати стали підґрунтям для розробки програми соціального супроводу, зміст та структура якої представлені в наступному підрозділі.

2.3 Обґрунтування змісту та розробка програми соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу

Результати проведеного емпіричного дослідження засвідчили наявність у здобувачів освіти, які поєднують навчання і професійну діяльність, низки специфічних потреб, пов'язаних із необхідністю одночасного виконання навчальних, професійних та сімейних обов'язків. Найбільш актуальними проблемами для респондентів виявилися дефіцит часу, психоемоційна втома, труднощі організації освітньої діяльності, високий рівень навантаження та потреба в додатковій підтримці з боку закладу освіти.

Отримані результати підтвердили висновки теоретичного аналізу щодо необхідності створення цілісної системи соціального супроводу працюючих здобувачів освіти. Враховуючи сучасні підходи до соціальної роботи, принципи людиноцентризму, безбар'єрності, партнерства та орієнтації на потреби особистості [1, с. 132–137; 6, с. 44–57; 37, с. 78–85], було розроблено програму соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу.

Запропонована програма отримала назву «Баланс: навчання, робота, розвиток». Її назва відображає основну ідею створення умов для гармонійного поєднання освітньої, професійної та особистісної сфер життя здобувачів освіти.

Метою програми є створення системи соціального супроводу, спрямованої на підтримку здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, шляхом надання інформаційної, консультативної, психологічної та організаційної допомоги.

Для реалізації поставленої мети визначено такі завдання:

– сприяти адаптації здобувачів освіти до умов поєднання навчання та професійної діяльності;

– підвищувати рівень поінформованості щодо можливостей освітньої та соціальної підтримки;

– розвивати навички самоорганізації та ефективного планування часу;

– забезпечувати психологічну підтримку та профілактику емоційного вигорання;

– створювати умови для ефективної комунікації між здобувачами освіти, викладачами та адміністрацією закладу освіти;

– формувати підтримувальне освітнє середовище.

Цільовою аудиторією програми є здобувачі освіти Вінницького інституту Університету «Україна», які навчаються на магістерському рівні або здобувають другу вищу освіту та одночасно здійснюють професійну діяльність.

Концептуально програма ґрунтується на принципах добровільності, конфіденційності, індивідуального підходу, партнерства, комплексності, доступності та орієнтації на ресурси особистості [12, с. 48–53; 15, с. 92–97; 37, с. 64–71].

Загальна характеристика програми соціального супроводу «Баланс: навчання, робота, розвиток» представлена у таблиці 2.5 «Загальна характеристика програми соціального супроводу «Баланс: навчання, робота, розвиток» (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Загальна характеристика програми соціального супроводу «Баланс: навчання, робота, розвиток»

Показник	**Характеристика**
Назва програми	«Баланс: навчання, робота, розвиток»
Мета	Підтримка здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу
Цільова група	Магістранти та здобувачі другої вищої освіти
Тривалість	Один навчальний семестр
Форма реалізації	Очна, дистанційна та змішана
Виконавці	Куратори академічних груп, психолог, соціальний працівник, адміністрація
Основні напрями роботи	Основні напрями роботи

Джерело: розроблено автором.

Структура програми передбачає реалізацію чотирьох взаємопов’язаних напрямів роботи.

Перший напрям – інформаційний. Його метою є забезпечення здобувачів освіти актуальною інформацією щодо організації освітнього процесу, можливостей отримання консультацій, використання цифрових освітніх ресурсів та доступних форм підтримки. Реалізація цього напряму може здійснюватися через електронні інформаційні матеріали, консультаційні зустрічі та використання цифрових комунікаційних платформ.

Другий напрям – консультативний. Він передбачає проведення індивідуальних і групових консультацій з питань організації навчальної діяльності, планування освітньої траєкторії, управління часом, адаптації до навчання та вирішення проблемних ситуацій. Особливу увагу пропонується приділяти розвитку навичок тайм-менеджменту, які, згідно з результатами дослідження, є одними з найбільш затребуваних серед працюючих здобувачів освіти.

Третій напрям – психологічний. Його зміст спрямований на профілактику емоційного вигорання, зниження рівня стресу та підтримку психологічного благополуччя учасників освітнього процесу. У межах цього напряму можуть проводитися тренінги, психологічні консультації, групові заняття з розвитку стресостійкості та навичок емоційної саморегуляції [47; 48].

Четвертий напрям – організаційний. Він передбачає вдосконалення взаємодії між здобувачами освіти, викладачами та адміністрацією закладу освіти, розширення використання дистанційних технологій, створення гнучких форм комунікації та покращення доступності освітніх ресурсів.

Для забезпечення ефективної реалізації програми було розроблено комплексний план заходів, який охоплює інформаційний, консультативний, психологічний та організаційний напрями соціального супроводу. Планування діяльності здійснювалося з урахуванням результатів проведеного емпіричного дослідження, під час якого було виявлено основні труднощі здобувачів освіти, пов’язані з дефіцитом часу, психоемоційним навантаженням, складністю поєднання навчальних, професійних і сімейних обов’язків, а також потребою у більш гнучких формах взаємодії із закладом освіти.

Розроблений план заходів має системний характер і передбачає послідовне впровадження різних форм підтримки протягом навчального семестру.

Особливістю програми є поєднання індивідуальних та групових форм роботи, очних і дистанційних форматів взаємодії, а також залучення різних суб'єктів соціального супроводу: кураторів академічних груп, викладачів, психолога, соціального працівника та адміністрації закладу освіти. Такий підхід дозволяє забезпечити комплексне реагування на потреби працюючих здобувачів освіти та створити умови для їхньої успішної адаптації до освітнього процесу.

Запропоновані заходи спрямовані не лише на вирішення вже існуючих проблем, але й на профілактику можливих труднощів, розвиток навичок самоорганізації, формування стресостійкості та підвищення рівня задоволеності освітнім процесом. Важливим завданням програми є також створення підтримувального освітнього середовища, яке враховує особливості дорослих здобувачів освіти та сприяє реалізації принципів навчання впродовж життя, доступності та безбар'єрності.

План реалізації програми соціального супроводу «Баланс: навчання, робота, розвиток» представлено в таблиці 2.6 «План реалізації програми соціального супроводу «Баланс: навчання, робота, розвиток» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

План реалізації програми соціального супроводу

«Баланс: навчання, робота, розвиток»

Захід	**Термін реалізації**	**Відповідальні**
Вступна інформаційна зустріч	Вересень	Куратор, адміністрація
Консультація «Навчання і робота: як знайти баланс»	Вересень	Соціальний працівник
Тренінг з тайм-менеджменту	Жовтень	Психолог
Онлайн-консультації щодо організації навчання	Протягом семестру	Викладачі
Тренінг зі стресостійкості	Листопад	Психолог
Групова зустріч взаємопідтримки	Листопад	Куратор
Моніторинг потреб здобувачів освіти	Грудень	Соціальний працівник
Підсумкове оцінювання результатів	Грудень	Робоча група

Джерело: складено автором.

Запропонована програма передбачає використання сучасних підходів до соціальної роботи та відповідає принципам навчання впродовж життя, безбар'єрності та людиноцентризму. Вона орієнтована не лише на подолання труднощів, а й на розвиток внутрішніх ресурсів особистості, підвищення рівня її соціальної активності та створення сприятливих умов для професійного і особистісного розвитку [6, с. 34–46; 23; 30].

Очікується, що реалізація програми сприятиме підвищенню рівня задоволеності здобувачів освіти освітнім процесом, покращенню їхнього психологічного благополуччя, розвитку навичок самоорганізації та зниженню впливу факторів, які ускладнюють поєднання навчання і професійної діяльності. Крім того, програма дозволить удосконалити систему підтримки працюючих здобувачів освіти у Вінницькому інституті Університету «Україна» та може бути використана як модель для інших закладів вищої освіти.

Таким чином, результати емпіричного дослідження стали підґрунтям для розробки програми соціального супроводу «Баланс: навчання, робота, розвиток», яка має комплексний характер та спрямована на задоволення актуальних потреб здобувачів освіти, що поєднують навчання і роботу.

Висновки до 2-го розділу

У другому розділі кваліфікаційної роботи було здійснено емпіричне дослідження потреб здобувачів освіти Вінницького інституту Університету «Україна», які поєднують навчання і професійну діяльність, а також розроблено програму соціального супроводу для цієї категорії здобувачів освіти.

У ході дослідження було визначено організацію та методику емпіричного дослідження. Для збору інформації використано метод анкетування, який дозволив виявити особливості поєднання навчання і роботи, основні труднощі, з якими стикаються здобувачі освіти, а також їхні потреби у різних формах соціальної підтримки. Базою дослідження виступив Вінницький інститут Університету «Україна». У дослідженні взяли участь 40 здобувачів освіти спеціальностей 053 «Психологія» та 231 «Соціальна робота», які навчаються на

магістерському рівні або здобувають другу вищу освіту та одночасно здійснюють професійну діяльність.

Аналіз результатів дослідження засвідчив, що більшість респондентів працює повний робочий день, що значно впливає на можливості організації навчальної діяльності. Встановлено, що найбільш поширеними труднощами під час поєднання навчання і роботи є дефіцит часу, психоемоційна втома, складність поєднання професійних, сімейних та навчальних обов'язків, високий рівень стресу і перевантаження. Отримані результати підтвердили, що працюючі здобувачі освіти належать до категорії учасників освітнього процесу, яка потребує додаткової підтримки та створення сприятливих умов для успішного навчання.

Дослідження дозволило виявити найбільш актуальні потреби респондентів у соціальному супроводі. Найвищий рівень запиту зафіксовано щодо консультацій з питань організації навчання та управління часом, гнучких форм взаємодії з викладачами, психологічної підтримки та можливості отримання додаткових консультацій у дистанційному форматі. Встановлено, що переважна більшість опитаних позитивно ставиться до впровадження системи соціального супроводу та вважає її необхідною складовою підтримки працюючих здобувачів освіти.

На основі результатів емпіричного дослідження було обґрунтовано зміст та розроблено програму соціального супроводу «Баланс: навчання, робота, розвиток». Програма має комплексний характер та передбачає реалізацію інформаційного, консультативного, психологічного й організаційного напрямів роботи. Її зміст спрямований на підвищення рівня адаптації здобувачів освіти до умов поєднання навчання і професійної діяльності, розвиток навичок самоорганізації, профілактику емоційного вигорання, покращення комунікації між учасниками освітнього процесу та створення підтримувального освітнього середовища.

Розроблено план реалізації програми, який включає комплекс заходів, що можуть бути впроваджені у діяльність закладу вищої освіти протягом навчального семестру. Запропоновані заходи враховують результати

проведеного дослідження та орієнтовані на реальні потреби цільової групи. Важливою перевагою програми є поєднання очних і дистанційних форм роботи, що забезпечує її доступність для працюючих здобувачів освіти.

Таким чином, результати емпіричного дослідження підтвердили актуальність проблеми соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, та засвідчили необхідність упровадження комплексних програм підтримки у закладах вищої освіти. Розроблена програма «Баланс: навчання, робота, розвиток» може бути використана як практичний інструмент удосконалення системи соціальної підтримки працюючих здобувачів освіти та сприятиме підвищенню ефективності їхньої освітньої діяльності, професійного розвитку та соціального благополуччя.

ВИСНОВКИ

На основі теоретичного та емпіричного дослідження проблеми соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, досягнуто мету кваліфікаційної роботи та сформульовано такі висновки.

Проаналізовано теоретичні підходи до розуміння сутності соціального супроводу в системі соціальної роботи. Встановлено, що соціальний супровід є комплексною технологією соціальної роботи, яка передбачає тривалу професійну взаємодію між фахівцем і отримувачем підтримки з метою подолання життєвих труднощів, розвитку особистісного потенціалу, підвищення рівня соціальної адаптації та забезпечення успішної інтеграції особистості в різні сфери суспільного життя. Визначено, що соціальний супровід ґрунтується на принципах гуманізму, добровільності, конфіденційності, індивідуального підходу, партнерства, комплексності, доступності та орієнтації на ресурси особистості [1, с. 112–126; 12, с. 24–31; 37, с. 64–71].

Охарактеризовано особливості поєднання навчання і професійної діяльності здобувачами освіти. Встановлено, що поєднання роботи і навчання є характерною ознакою сучасної системи освіти та реалізації концепції навчання впродовж життя. Визначено, що для працюючих здобувачів освіти характерними є високий рівень мотивації до навчання, орієнтація на професійний розвиток та прагнення до самореалізації. Водночас вони стикаються з низкою труднощів, серед яких найбільш поширеними є дефіцит часу, психоемоційне навантаження, складність поєднання навчальних, професійних та сімейних обов’язків, ризик професійного та академічного вигорання, а також необхідність постійної адаптації до нових освітніх технологій [24, с. 35–48; 37, с. 102–122; 47].

Досліджено нормативно-правові засади соціального супроводу та підтримки здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу. Встановлено, що правову основу соціального супроводу становлять Конституція України, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про соціальні послуги», державні стандарти соціальних послуг, Національна молодіжна стратегія до 2030 року, Національна стратегія із створення безбар’єрного простору в Україні до 2030

року, а також міжнародні документи UNESCO та OECD. Визначено, що чинна нормативно-правова база створює необхідні передумови для забезпечення соціальної підтримки працюючих здобувачів освіти та розвитку підтримувального освітнього середовища [17; 22; 23; 32; 33; 35].

Проведено емпіричне дослідження потреб здобувачів освіти Вінницького інституту Університету «Україна», які поєднують навчання і роботу. У дослідженні взяли участь 40 здобувачів освіти спеціальностей 053 «Психологія» та 231 «Соціальна робота», які навчаються на магістерському рівні або здобувають другу вищу освіту та одночасно здійснюють професійну діяльність. Встановлено, що більшість респондентів працює повний робочий день, що значно впливає на організацію навчальної діяльності та рівень навантаження.

Проаналізовано результати емпіричного дослідження. Виявлено, що найбільш поширеними труднощами для працюючих здобувачів освіти є дефіцит часу (82,5 %), психоемоційна втома (67,5 %), складність поєднання сімейних, професійних і навчальних обов'язків (55,0 %), стрес і перевантаження (50,0 %). Встановлено, що найбільш затребуваними формами підтримки є консультації щодо організації навчання та управління часом (77,5 %), гнучкі форми взаємодії з викладачами (72,5 %), психологічна підтримка (65,0 %) та додаткові онлайн-консультації (60,0 %). Отримані результати підтвердили наявність потреби у створенні системи соціального супроводу для цієї категорії здобувачів освіти.

Обґрунтовано зміст та розроблено програму соціального супроводу «Баланс: навчання, робота, розвиток», спрямовану на підтримку здобувачів освіти, які поєднують навчання і професійну діяльність. Програма включає інформаційний, консультативний, психологічний та організаційний напрями роботи, передбачає використання очних, дистанційних та змішаних форм взаємодії, а також залучення кураторів академічних груп, викладачів, психолога та соціального працівника. Розроблено план реалізації програми, який може бути впроваджений у діяльність закладу вищої освіти з метою підвищення ефективності навчання, покращення психологічного благополуччя та створення сприятливих умов для професійного і особистісного розвитку працюючих здобувачів освіти.

Отже, результати проведеного дослідження підтвердили актуальність проблеми соціального супроводу здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу. Встановлено, що дана категорія здобувачів освіти має специфічні потреби, пов’язані з поєднанням різних соціальних ролей та високим рівнем навантаження, що зумовлює необхідність організації комплексної підтримки в умовах закладу вищої освіти. Розроблена програма соціального супроводу «Баланс: навчання, робота, розвиток» може бути використана у практичній діяльності закладів вищої освіти для вдосконалення системи соціальної підтримки працюючих здобувачів освіти та створення більш доступного, гнучкого і підтримувального освітнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 408 с.
2. Бондар В. І. Соціальне проєктування в системі соціальної роботи. Соціальна робота та соціальна освіта. 2022. № 2. С. 34–42.
3. Горішна Н. М. Професійна підготовка фахівців соціальної роботи в Україні: сучасні виклики та перспективи. Соціальна робота та соціальна освіта. 2022. № 1. С. 18–27.
4. Давиденко В. В. Форми європейського соціального діалогу. Часопис Київського університету права. 2021. № 4. С. 207–211.
5. Давиденко Г. В. Діагностика булінгу (цькування) викладачів закладів фахової передвищої освіти з боку здобувачів та батьків: результати емпіричного дослідження. Подільський науковий вісник. 2025. № 35–36. С. 82–89.
6. Давиденко Г. В. Соціальна робота у період кризових змін: сучасні візії : колективна монографія / за наук. ред. Ю. В. Пелеха. Рівне : Волинські обереги, 2024. 308 с.
7. Давиденко Г. В. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація : монографія. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2023. 240 с. DOI: 10.58521/978-617-552-348-3-2023-236.
8. Давиденко Г. В., Романьский Р. Толерантність як основа позитивного ставлення до людей з інвалідністю в сучасному суспільстві. Подільський науковий вісник. 2025. № 34. С. 58–64.
9. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021–2025 роки.
10. Державний інститут сімейної та молодіжної політики. Стан та потреби молоді в Україні: результати соціологічного дослідження. Київ, 2025.
11. Державний стандарт соціальної послуги консультування : наказ Міністерства соціальної політики України від 02.07.2015 № 678.
12. Державний стандарт соціальної послуги соціальної адаптації : наказ Міністерства соціальної політики України від 18.05.2015 № 514.

13. Європейська комісія. European Education Area Progress Report 2024. Brussels : European Commission, 2024.
14. Караман О. Л. Теорія і практика соціальної роботи : навчальний посібник. Київ : Слово, 2022. 312 с.
15. Капська А. Й. Соціальна робота : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 352 с.
16. Коляда Н. М. Соціальний супровід як технологія соціальної роботи. Умань : Візаві, 2021. 284 с.
17. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
18. Кремень В. Г. Освіта і суспільство знань : монографія. Київ : Грамота, 2022. 344 с.
19. Луговий В. І. Розвиток вищої освіти України в умовах сучасних трансформацій. Вища освіта України. 2023. № 2. С. 5–15.
20. Лях Т. Л. Проєктні технології у роботі з молоддю. Молодь і ринок. 2021. № 8. С. 72–78.
21. Міністерство молоді та спорту України. Молодь України: аналітична доповідь. Київ, 2024.
22. Національна молодіжна стратегія до 2030 року : Указ Президента України від 12.03.2021 № 94/2021.
23. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року. Київ, 2021.
24. Ничкало Н. Г. Освіта дорослих у контексті навчання впродовж життя. Київ : Педагогічна думка, 2021. 312 с.
25. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). Education at a Glance 2025 : OECD Indicators. Paris : OECD Publishing, 2025.
26. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). Supporting Lifelong Learning and Adult Skills Development. Paris : OECD Publishing, 2023.
27. Організація Об'єднаних Націй. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York : United Nations, 2020.

28. Організація Об’єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (UNESCO). Global Education Monitoring Report 2024. Paris : UNESCO, 2024.
29. Організація Об’єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (UNESCO). Lifelong Learning Policies and Strategies. Hamburg : UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2023.
30. Організація Об’єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (UNESCO). Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. Paris : UNESCO, 2021.
31. Петровська І. Р. Соціальні проєкти як механізм розвитку молодіжних ініціатив. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2023. № 1. С. 45–52.
32. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII.
33. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII.
34. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX.
35. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII.
36. Савіцька О. П. Соціальна активність студентської молоді в умовах суспільних трансформацій. Молодий вчений. 2022. № 10. С. 118–123.
37. Семигіна Т. В. Сучасна соціальна робота. Київ : Академвидав, 2023. 368 с.
38. Світовий банк. Education and Skills for Better Jobs. Washington, DC : World Bank, 2023.
39. Сисоєва С. О. Освіта дорослих: сучасні тенденції розвитку. Київ : Едельвейс, 2021. 248 с.
40. Трубавіна І. М. Соціальна педагогіка : навчальний посібник. Харків : Основа, 2021. 296 с.
41. Шевченко Н. В. Студентська молодь як об’єкт соціальної роботи. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2021. № 3. С. 56–63.
42. Ярошенко Г. М. Інноваційні підходи до роботи зі студентською молоддю. Соціальна робота та соціальна освіта. 2024. № 1. С. 87–94.
43. Davydenko H., Ilinich S., Omelchenko O. Psychologische Hilfe für Familien von Kriegsflüchtlingen aus der Ukraine. Vinnytsia, 2022.

44. Davydenko H., Naichuk V. Woman in Wartime: Volunteer, Leader. Vinnytsia, 2022.
45. Eurostudent VIII. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Brussels, 2024.
46. International Labour Organization. World Employment and Social Outlook 2025. Geneva : ILO, 2025.
47. World Health Organization. Mental Health and Well-Being at Work. Geneva : WHO, 2022.
48. World Health Organization. World Mental Health Report: Transforming Mental Health for All. Geneva : WHO, 2022.

ДОДАТКИ

Додаток А

АНКЕТА
«Оцінка потреб здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу»

Шановний(а) респонденте!

Просимо Вас взяти участь в опитуванні, метою якого є вивчення особливостей поєднання навчання і професійної діяльності, а також визначення потреб здобувачів освіти у соціальному супроводі.

Анкетування є анонімним. Отримані результати будуть використані виключно в узагальненому вигляді для проведення наукового дослідження.

Блок 1. Загальні відомості

1. Ваша стать:
   □ Жіноча
   □ Чоловіча
2. Ваш вік:
   □ До 35 років
   □ 36–45 років
   □ Понад 45 років
3. Спеціальність:
   □ Психологія
   □ Соціальна робота
4. Рівень освіти:
   □ Магістратура
   □ Друга вища освіта

Блок 2. Особливості поєднання навчання і роботи

5. Чи працюєте Ви під час навчання?
   □ Так
   □ Ні
6. Який характер Вашої зайнятості?
   □ Повний робочий день
   □ Неповний робочий день
   □ Гнучкий графік
7. Як давно Ви поєднуєте навчання і роботу?
   □ Менше 1 року
   □ 1–3 роки
   □ Понад 3 роки

Блок 3. Основні труднощі

8. Які труднощі виникають у Вас під час поєднання навчання і роботи? (можна обрати декілька варіантів)

□ Дефіцит часу
□ Психоемоційна втома
□ Стрес та перевантаження
□ Складність поєднання сімейних і навчальних обов’язків
□ Труднощі виконання навчальних завдань
□ Труднощі використання цифрових ресурсів
□ Інше _____

9. Наскільки складно Вам поєднувати навчання і роботу?

□ Дуже складно
□ Скоріше складно

□ Скоріше нескладно
□ Зовсім нескладно

10. Чи відчуваєте Ви емоційне виснаження через поєднання навчання і роботи?

□ Постійно
□ Часто
□ Іноді
□ Ніколи

Блок 4. Потреба у підтримці

11. Які види підтримки були б для Вас корисними? (можна обрати декілька варіантів)

□ Консультації щодо організації навчання
□ Психологічна підтримка
□ Допомога у плануванні часу
□ Додаткові онлайн-консультації
□ Гнучкі форми взаємодії з викладачами
□ Інформаційна підтримка
□ Інше _____

12. Чи користувалися Ви раніше послугами психолога або соціального працівника у закладі освіти?

□ Так
□ Ні

13. Чи потребуєте Ви додаткової підтримки під час навчання?

□ Так
□ Ні
□ Важко відповісти

Блок 5. Перспективи соціального супроводу

14. Як Ви ставитеся до впровадження програми соціального супроводу для працюючих здобувачів освіти?

□ Позитивно
□ Байдуже
□ Негативно

15. Які заходи, на Вашу думку, необхідно впровадити для покращення підтримки здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу?

Дякуємо за участь в опитуванні!

Додаток Б

УЗАГАЛЬНЕНІ РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ЯКІ ПОЄДНУЮТЬ НАВЧАННЯ І РОБОТУ

Таблиця Б.1

Розподіл респондентів за статтю

Стать	**Кількість осіб**	**%**
Жінки	28	70,0
Чоловіки	12	30,0
Усього	40	100,0

Таблиця Б.2

Розподіл респондентів за віком

Вік	Кількість осіб	%
До 35 років	6	15,0
36–45 років	11	27,5
Понад 45 років	23	57,5
Усього	40	100,0

Таблиця Б.3

Розподіл респондентів за спеціальністю

Спеціальність	Кількість осіб	%
Психологія	22	55,0
Соціальна робота	18	45,0
Усього	40	100,0

Таблиця Б.4

Характер професійної зайнятості респондентів

Варіант відповіді	Кількість осіб	%
Повний робочий день	28	70,0
Неповний робочий день	7	17,5
Гнучкий графік	5	12,5
Усього	40	100,0

Таблиця Б.5

Основні труднощі під час поєднання навчання і роботи

Варіант відповіді	Кількість осіб	%
Дефіцит часу	33	82,5
Психоемоційна втома	27	67,5
Складність поєднання сімейних та навчальних обов’язків	22	55,0
Стрес та перевантаження	20	50,0
Труднощі виконання навчальних завдань	17	42,5
Труднощі використання цифрових ресурсів	6	15,0

Примітка: респонденти могли обирати декілька варіантів відповідей.

Таблиця Б.6

Оцінка складності поєднання навчання і роботи

Варіант відповіді	Кількість осіб	%
Дуже складно	12	30,0

Скоріше складно	18	45,0
Скоріше нескладно	8	20,0
Зовсім нескладно	2	5,0
Усього	40	100,0

Таблиця Б.7

Частота емоційного виснаження через поєднання навчання і роботи

Варіант відповіді	Кількість осіб	%
Постійно	10	25,0
Часто	15	37,5
Іноді	13	32,5
Ніколи	2	5,0
Усього	40	100,0

Таблиця Б.8

Потреби здобувачів освіти у соціальному супроводі

Вид підтримки	Кількість осіб	%
Консультації щодо організації навчання та часу	31	77,5
Гнучкі форми взаємодії з викладачами	29	72,5
Психологічна підтримка	26	65,0
Додаткові онлайн-консультації	24	60,0
Інформаційна підтримка	18	45,0
Групи взаємопідтримки	15	37,5

Примітка: респонденти могли обирати декілька варіантів відповідей.

Таблиця Б.9

Ставлення до впровадження програми соціального супроводу

Варіант відповіді	Кількість осіб	%
Позитивно	34	85,0
Байдуже	5	12,5
Негативно	1	2,5
Усього	40	100,0

Узагальнення результатів анкетування свідчить, що більшість здобувачів освіти, які поєднують навчання і роботу, стикаються з дефіцитом часу, психоемоційним навантаженням та труднощами балансування між професійною, навчальною та сімейною сферами життя. Водночас переважна більшість респондентів підтримує впровадження системи соціального супроводу та виявляє потребу в консультативній, психологічній та організаційній підтримці з боку закладу вищої освіти.